

3. Polat, Ye. S., Bukharkina M. Yu., Moiseieva M. V. (2004). *Teoriia i praktika disyantsionnogo obuchenia*. [Theory and practice of distance learning]. Moscow.
4. *Polozhennia pro dystantsiine navchannia*. (2013). [The Decree of Distance Learning].
5. Fedorchuk, M. V. (2015). *Sutnist i stan uprovadzhennia elektronnoi osvity v Ukraini*. [The essence and state of the implementation of electronic education in Ukraine].
6. Shcherba, N. S. (2019). *Inshomovna osvita ditei z osoblyvymy potrebamy*. [Foreign language education of children with special educational needs]. Zhytomyr.
7. Bates, T. (2001). *Natsional'ni stratehiyi elektronnoho navchannya v umovakh pislyashkil'noyi osvity ta navchannya*. [National strategies for e-learning in post-secondary education and training].
8. DeLoach, S., Greenlaw, S. (2007). *Efektivna moderatsiya elektronnykh dyskusiy. Zhurnal ekonomichnoyi osvity*. [Effectively moderating electronic discussions. Journal of Economic Education].
9. Moore, M. G. (2018). *Teoriya transaktsiynoi vidstani. U M. G. Moore, W. C. Diehl, Handbook of Distance Education*. [Theory of transactional distance. In M. G. Moore, W. C. Diehl, Handbook of Distance Education]. New York.

10. Shcherba, N. S. (2020). *Osoblyvosti vykladannya tykh, khto vuvchaye riven' EFL / ESL z vadamy zoru*. [The peculiarities of teaching EFL / ESL learners with vision impairments].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЩЕРБА Наталія Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: інноваційні педагогічні та веб-технології в навчанні іноземних мов та професійній освіті, підготовка вчителів іноземної мови до навчання учнів з особливими освітніми потребами.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHCHERBA Nataliia Serghiiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Docent of the Chair for Intercultural Communication and Applied Linguistics, Zhytomyr State Ivan Franko University.

Circle of scientific interests: innovative pedagogical and web-technologies in teaching foreign languages and teacher training, preparing teachers for addressing special educational needs.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2021 р.

УДК 3167. 56. 41

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-155-161

ВОЛОШЕНКО Анна Вікторівна–

аспірант кафедри образотворчого мистецтва

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2371-7106>

e-mail: voloshenko444@gmail.com

ІСТОРІЯ МЕТОДИЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ ПАСТЕЛЬ В РИСУНКУ ТА ЖИВОПИСІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Основним завданням сучасної мистецько-педагогічної освітньої системи щодо підготовки висококваліфікованих художників-педагогів є забезпечення формування необхідних професійних якостей для підготовки їх до різноаспектної викладацької діяльності. Необхідність цього зумовлюється роботою над підвищенням рівня фахової підготовки майбутніх художників-педагогів на мистецьких факультетах та кафедрах образотворчого мистецтва, удосконаленні технічних навичок з рисунку та живопису, підвищенні ефективності діяльності та розвитку творчих здібностей студентів.

Для здійснення поставленої мети студенти повинні володіти фаховими навичками роботи з м'якими матеріалами, зокрема, технікою пастель. Щоб розв'язати

поставлену задачу та здійснити пошук сучасних підходів до технологічно-методичного навчання цієї техніки студентів художньо-педагогічних закладів вищої освіти, потрібно переглянути історію розвитку методичної роботи художників, що працювали групами м'яких матеріалів і на основі отриманого досвіду створити основу для розробки науково-методичних рекомендацій з ефективного опанування та застосування техніки пастель в рисунку та живописі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній науці є чимало досліджень присвячених методиці навчання техніки пастель. Завдяки аналізу наукових праць останніх років [1; 5; 6; 7; 8; 9] можна стверджувати, що до вивчення проблематики техніки пастель зверталась велика кількість мистецтвознавців, науковців та художників-

педагогів. Навчання пастельних технік на заняттях з рисунку та живопису, їх необхідність у навчальному процесі, рекомендації викладачам-методистам з оволодіння техніки пастелі, а також деякі історичні аспекти виникнення пастелі висвітлювали у наукових статтях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Колодіна, М. Монахова, Е. Чебаковата інші. Художники-викладачі О. П. Берлач, А. С. Чихурський [1] у своїй праці досліджують методіку застосування техніки пастель в станковому живописі та дають методичні практичні рекомендації для студентів художньо-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів щодо використання технічних прийомів, які спрямовані на досконале опанування пастелі у станковому живописі. У дослідженні А. Колодіної [5] розглядається проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, що мають оволодіти новими методиками і сучасними художньо-образотворчими технологіями, серед яких обов'язкове професійне володіння художньо-графічними матеріалами, де особливе місце у новій методичній системі займає пастель, що може забезпечити успішну навчальну програму підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва з фахових дисциплін.

А. Моїсєєв [6] досліджує підвищення ефективності підготовки студентів на художніх факультетах, зокрема педагогічних вишів, із компетентнісним підходом в навчанні методіки роботи пастеллю, який передбачає комплекс фахових знань. Він експериментально дослідив комплексний інтегрований курс навчання рисунку, живопису, композиції і завдань пленерної практикита розробив рекомендації з методіки організації творчої роботи студентів.

Досліджуючи й аналізуючи літературно-педагогічні джерела з проблем навчання пастельної техніки, можна зробити висновок, що переважна більшість учених розглядають техніку пастельну навчанні студентів художньо-педагогічних факультетів як фактор підвищення рівня підготовки висококваліфікованих фахівців і пропонують конкретні методичні й практичні рекомендації. Проте поза увагою дослідників залишається значний обсяг історичного досвіду навчання техніці пастель, що робить актуальним дослідження її в історичному аспекті.

Мета статті полягає в аналізі історичного розвитку методіки техніки

пастель, дослідженні історичного досвіду застосування методів і прийомів пастельної техніки в творчості відомих художників. Такий детальний аналіз дозволить виокремити ефективні історичні методичні особливості оволодіння студентами технікою пастель.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пастель є досить витонченим і особливим різновидом художньої техніки образотворчого мистецтва, яка представляє специфічне поєднання елементів графіки та живопису, надає можливості змінювати та змішувати техніки, дозволяє створювати роботи будь-якої складності, як швидкі начерки так і етюдів. Як вважають мистецтвознавці і художники-пастелісти: С. Виспянський (1869–1907), Е. Дега (1834–1917), Р. Карр'єра (1673–1757), М. Кассат (1844–1926), Ж. Ф. Мілле (1814–1875), Ж. Е. Ліотар (1702–1789), Г. Лундберг (1695–1786), М. К. де Латур (1704–1788), Д. де Ніттіс (1846–1884), Ж. Б. Перроно (1715–1783), Т. Яблонська (1917–2005), ця техніка увібрала в себе усі найкращі якості рисунку та живопису.

Історія походження пастелі бере свій початок ще з первісних часів, про що свідчать виявлені наскельні розписи, знайдені у різних частинах світу, які доводять, що первісні художники виконували малюнки на стінах печер, використовуючи мінеральні, тваринні і рослинні барвники, які входять в основу всіх сухих матеріалів для художньої творчості, зокрема, сангіну, вугілля, сепію, крейду, пастель, соус, бістр, олівці, графічний, конте тощо.

Тож цілком можливо, що найдавнішими м'якими матеріалами є крейда, сангіна і вугілля, адже саме їхні залишки знайшли в зображеннях тварин та людей, виконаних за допомогою білих, червоних і чорних штрихів на стінах печер ще з часів палеоліту. Також відомо, що вугілля активно використовували у стародавній Греції; ним художники наносили попередні начерки для композиції на вазах. Однак самостійними художніми матеріалами вугілля, італійський олівець і сангіна стали лише наприкінці XV століття. Саме тоді проявляється цікавість до виконання рисунку в кольорі, попри те, що всередньовіччі м'які матеріали не були затребувані в художній творчості через належні їм властивості, зокрема, нестійку крихку основу, що потребує необхідного закріплення і широкий штрих, який суперечив характерним ознакам тонкого готичного малюнка. Вугілля, як художній

матеріал, отримує широке визнання тільки в другій половині XV століття, після винайдення засобу для його фіксації: донанесення малюнку папір зволожували клейкою водою, після висихання на ньому виконували зображення, після чого підносили до пари; таким чином, вугілля міцно закріплювалося на папері [2, с. 14].

В епоху італійського Відродження у другій половині XV століття відомий італійський художник Леонардо да Вінчі (1452–1519) при створенні начерків та рисунків почав активно працювати трьома художніми матеріалами: вугіллям для покриття тінювих частин в поєднанні з сангіною, застосовуючи її у півтонах і білою крейдою підкреслюючи світло. У свої роботи він додавав ще декілька інших кольорів, і на той час така техніка ще не була пастеллю: Леонардо дав їй назву «сухі фарби». Протягом XV століття ця техніка перебуває в стані розвитку, не порушуючи традиції виконання рисунку. І тільки згодом нею починають працювати інші художники того часу. Тому офіційно пастель бере свій початок від малювання сангіною, вугіллям і крейдою [3, с. 3].

В образотворчому мистецтві пастеллю називають художню техніку, виконаний твір в цій техніці та матеріал у вигляді кольорової крейди, що має за основу сухий пігмент, скріпленій клейкою речовиною. Такі крейди уперше з'явилися на початку XVI століття. Відомо, що їх винайшов французький художник Жан Перраль (1455–1530). Він перший, хто почав працювати пастеллю як допоміжним матеріалом в рисунку та живописі. І вже згодом, цей спосіб був запозичений італійським митцем Леонардо да Вінчі. Однією з перших видатних робіт художника, виконаних у цій техніці вважається «Портрет Ізабелли д'Есте», створений у 1500 році.

Саме Л. да Вінчі винайшов прийом «сфумато» або «дим», який застосовується для виділення композиційного центру шляхом пом'якшення країв об'єктів та предметів зображення в живописі та пастелі. Його наслідував Мікеланджело Буонаротті (1475–1564).

Видатний італійський художник і теоретик мистецтва Джованні Паоло Ломаццо (1538–1592) XVI століття в трактаті про живопис таке поєднання м'яких матеріалів описує під назвою «apastello», що у перекладі з італійської означає (тісто), з французької – пастель. У трактаті згадано і про перше застосування пастелі в рисунку у роботах Леонардо да Вінчі. Леонардо

застосовував вугілля у поєднанні із сангіною і кольоровими крейдами для начерків людських голів в знаменитій міланській картині «Темна вечір», створеній у період 1495–1497 років, яка вважається шедевром епохи Відродження. Згодом у техніці «сухі фарби» почали працювати Ж. Фуке (1420–1481) і П. П. Рубенс (1577–1640), який навчав цієї техніки своїх учнів, поступово пастель почала набувати популярності серед художників [4, с. 202].

XVII століття відкрило нові можливості для техніки пастель в Європі, адже на той період в роботі художників поступово розвивалися й інші художні матеріали, які згодом стали самостійними техніками. Пастель спочатку була допоміжним матеріалом в рисунку й живописі і тільки з часом стала улюбленицею серед європейських художників. А пастельна техніка активно почала розвиватися з XVII століття.

Перші роботи, виконані в самостійній техніці пастель, належать французькому художнику Данієлю Дюмустьє (1574–1646), який жив в середині XVII століття. Французький художник того часу портретист Джозефа Вів'єна принципово поєднував пастель з живописними техніками про що свідчать його мистецькі роботи. Згодом теж саме спостерігається в роботах італійського художника Доменіко Темпесте (1652–1718). Поступово більшість художників починають відносити техніку пастель до графіки поєднуючи її з графічними техніками.

У XVIII столітті поєднання сангіни, вугілля і крейди у художній творчості отримує назву *dessin a trois crayons* в перекладі з французької «техніка трьох олівців». Саме тоді починається справжній розквіт пастелі, вона набуває шаленої популярності на батьківщині у Франції і поступово перетворюється на самостійну техніку [3, с. 3].

Художники по-справжньому оцінили всі переваги пастелі: на відміну від олійних фарб, менший витрат матеріалу, швидке необмежене виконання робіт, якість кольору, що дозволяє імітувати твори, виконані живописними матеріалами.

Відомі французькі пастелісти XVIII століття: Ф. Буше (1703–1770), Ж. М. Наттє (1685–1766), Ж. Б. Шарден (1699–1779), Е. Дера (1834–1917), Ж. Вів'єн (1657–1734), Ж. Б. Перроно (1715–1783), пізніші за часом – Е. В. Лебрєн (1755–1842), М. К. де Латур (1704–1788), М. С. Рослін (1734–1772), Л. Токе (1696–1772); ще більш пізні – А. Н. Жироде (1767–1824), П. П. Прюдон

(1758–1823), М.Т.де Нуартер (1760–1823), М. Г. Капе (1761–1818), Е. Делакруа (1798–1863). Серед видатних італійських пастелістів, які представляли стиль рококо, була справжній майстер пастелі Розальба Карр'єра (1673–1757). У Парижі в 20-х роках XVIII століття вона набуває шаленої популярності завдяки своїм портретам знаті; одна із знаменитих її робіт – «Портрет дівчинки з булочкою» 1725 рік. Також відомі художники, принцеса, К. Спінеллі-Бельмонте (1744–1823) та Д. Г. Маццола (1748–1838). До англійських видатних художників-пастелістів належить Ф. Котс (1726–1770). Серед швейцарських художників найвидатнішим пастелістом вважається Ж. Юбер (1721–1786), Жан-Етьєн Ліотар (1702–1789), живописець, який написав легендарне полотно «Шоколадниця» 1744 року. До німецьких пастелістів раннього часу належать: Р. Менгс (1728–1779) та шведський художник Г. Лундберг (1695–1786) [4, с. 202].

Згодом класицизм рішуче зрікається пастелі через властивий їй надмірно ніжний і блідий штрих. Тому початок XIX століття для пастелі був несприятливим, оскільки в колах вищого суспільства ця техніка поступово почала відходити на задній план, втому числі і через надмірну популярність у XVIII столітті. Однак попри зниження популярності у створенні пастелі відкрились нові технічні можливості, розширилася палітра кольорів, а якість стала значно кращою, що зробило її надзвичайно привабливою для художників того часу.

У другій половині XIX століття техніка пастель гучно відроджується на полотнах видатних художників Ж. Ф. Мілле (1814–1875), А. Менцеля (1815–1905), Е. Мане (1832–1883), Д. Уїстлера (1834–1903), О. Редона (1840–1916), П. О. Ренуара (1841–1919), Д. де Нітціса (1846–1884), І. І. Левітана (1860–1900), С. Виспянського (1869–1907). Французький художник Едгар Дега (1834–1917) створив справжню революцію в техніці пастель, винайшовши нові методи та прийоми в роботі пастеллю. Щоб підсилити блиск пастелі і змусити її світитися, Е. Дега використовував метод «вологий пензлик», або «лесування», що застосовується в пастелі та живописних техніках для надання блиску та звучання кольорам. Такий ефект можна спостерігати в його знаменитій картині «Блакитні танцівниці», створеній в 1897 році. Особливості його методу описані Ю. Шашковим [10, с. 73].

У XIX столітті пастеллю працювала знаменита американська художниця,

представниця імпресіонізму Мері Кассат (1844–1926). Відомо, що вона була ученицею Едгара Дега і добре з ним товаришувала, переважно працювала в портретному жанрі, зображуючи жінок з дітьми. Одна з видатних російських та французьких художниць Зінаїда Серебрякова (1884–1967) у своїй творчості продовжила імпресіоністичні традиції М. Кассат. Російський художник Сергій Малютін (1859–1937) теж працював пастеллю, йому належить заслуга винайдення методу «споріднені тони», що означає накладення на кольорову площину, штрихів і плям пастелі, споріднених їй кольорів, поєднуючи живописні й рисункові можливості крейди, лишаючи прозорі ділянки. Цей метод ґрунтовно описують О. Берлач і А. Чихурський [1].

Межа XIX–XX століть – час великих художніх пошуків та експериментів. Пастеллю починають працювати художники різних художніх течій, зокрема А. де Л. Лотрек (1864–1901), М. Врубель (1856–1910).

Розвиток пастелі в XX столітті полягає у винайденні нових ефективних прийомів, поєднанні рисунку та живопису й збагаченні структурного складу пастелі. Застосовують змішані техніки, уводячи вугілля, гуаш, темперу, акварель, що підсилюють соковитість пастелі, зміцнюють її енергетику. Серед відомих художників того часу пастеллю працювали К. Моне (1840–1926), Е. Мунк (1863–1944). Найвідомішою роботою останнього художника вважається картина «Крик», виконана в 1893 році у змішаних техніках, зокрема пастеллю. Відомо дев'ять варіантів цієї картини, і два з них написані пастеллю. Пізніші за часом пастеллю працювали П. Пікассо (1881–1973) і С. Далі (1904–1989).

Серед видатних художників-пастелістів України та митців, які неодноразово працювали пастеллю, слід зазначити: В. Боровиковського (1757–1825), Й. Бокшая (1891–1975), О. Боркуна (1918–2003), С. Долоне (1885–1979), О. Захарчука (1929–2013), К. Костанді (1852–1921), А. Ланге (1779–1844), П. Левченка (1856–1917), О. Мурашко, (1875–919), В. Орловського (1842–1914), М. Пимоненка (1862–1912), Я. Станіславського (1860–1907), К. Трутовського (1826–1893), О. Шовкуненка (1884–1974), Т. Яблонську (1917–2005). До сучасних українських художників, які переважно працюють пастеллю належать: М. Бондаренко, М. Білас, Д. Гунц, П. Гулін, Ю. Заєць-Пастерик, В. Костенко, С. Коморний, І. Кравець, А. Кулагіна,

І. Мінько-Мурашик, Б. Негода, Г. Носенко, Т. Шевченко та багато інших.

Пастель невіддільна часу: їй не страшні температурні зміни, не тріскається і не тьмяніє її поверхня, але з часом може вигорати від надлишку сонячного проміння; для неї шкідливі дотики. Через це пастельні твори зберігають під пластиковим склом. Але в музеях під склом виставляють всі картини. Бо наш світ стає все більш токсичним і руйнівним для них. Історія спростовує думку про недовговічність пастельних робіт. Впродовж двох і більше століть вони можуть приваблювати і чарувати.

Творам, виконаним в техніці пастель властива матовість, бархатистість, м'якість, свіжість, чистота кольору, жвавість, різноманітність і безмежність. Відомо, що до складу усіх натуральних фарб входить мінеральний пігмент, на основі якого власне і виготовляють пастельні крейди, скріплюючи їх клейкою речовиною. Пастельна крейда не є прозорою, тому що в її основу не входить сполучна речовина, яка б змушувала її просвічуватися. Тому фарби, яким характерна прозорість, не можуть бути пастеллю, так як вони є повною її протилежністю [4, с. 202].

Пастель по своїй суті не є живописом і не є технікою графіки, однак вона поєднує у собі їх найкращі властивості. Пастель налічує більш як тисячу шестисот п'ятдесят відтінків.

Робота пастеллю передбачає штрихування, розтирання, нанесення кольорових плям, використання сухого та вологого пензля. Пастель має незначну кількість сполучної речовини, яка є кольоровим поєднанням складових пігменту. Завдяки їм світло відбивається і розсіюється врізнібіч, створюючи особливе сяйво відтінків, бархатистість поверхні, властиву пастелі м'якість. Пастель надає художникам нові можливості – чітку лінію, гармонію кольорів та багатство відтінків.

Відомо, що в Європі у багатьох мистецьких товариствах та пастельних спілках досить тривалий час ведуться суперечки з приводу того, що вважається пастеллю. Члени найдавнішого пастельного товариства у Великобританії для своїх виставок обирають роботи, виконані пастеллю, включаючи суху, олійну, воскову, акварельну, а також пастельні олівці, конте, деревне вугілля, сангіну і «будь-які сухі художні матеріали». Вони акцентують саме на «сухих матеріалах», схилившись до думки Леонардо да Вінчі, який був першим, хто дав назву роботі сухими матеріалами «сухі

фарби», але дискусія з приводу цього питання відкрита і до нині.

М'які кольорові матеріали і різні художні техніки зображення, пов'язані між собою, вимагають фахової підготовки студентів, тому в програму навчання рисунку вони входять з другого курсу. Робота м'якими матеріалами починається з начерків і короткочасних замальовок. Освоєння студентами технік рисунку м'якими матеріалами дозволяє вирішувати різні творчі завдання будь-якого рівня складності. Рисунок, виконаний м'якими матеріалами, є самостійним твором, виконаним у відповідній техніці. М'які матеріали надзвичайно зручні у використанні, ними можна створювати картони для різних творів мистецтва, що стверджує у своїй науковій роботі Е. Платов [8].

Відомо, що у підготовці майбутнього художника-педагога важливе місце займають фахові дисципліни, такі як рисунок та живопис. Однак в сучасній освітній програмі з рисунку робота м'якими матеріалами в початкових постановках не передбачена. Як зауважує Е. Чебакова [9], рисунки, виконані м'якими матеріалами, мають місце лише в самостійній роботі студентів, спрямованій на завдання у виконанні начерків і замальовок.

Навчання студентів методики роботи м'якими матеріалами та їх поєднання сприяє мотивації та розвитку творчої уяви і фантазії. Пастель – вільна техніка, що має багатогранні можливості, тому в роботі з нею можна створювати дивовижні ефекти. Оволодіння майбутніми художниками професійними навичками і знаннями в процесі художньої діяльності безпосередньо залежить від прояву інтересу студентів до вивчення різних образотворчих технік, зокрема техніки пастель. Формування професійних художніх навичок у використанні м'яких матеріалів в галузі образотворчого мистецтва можливо при комплексному використанні методичних засобів і прийомів, створенні педагогічних умов для творчої діяльності, що засвідчують М. Монахова, Л. Буровкіна [7]. У своєму науково-педагогічному дослідженні вони висвітлюють результати проведеного експерименту на фахових мистецьких заняттях з освоєння техніки пастель на основі формування професійних, та розвитку творчих здібностей у бакалаврів педагогічної освіти.

Пастель – універсальна техніка, бо завдяки її технічним можливостям можна вирішувати творчі завдання в різних жанрах. Це дивовижний м'який матеріал, щов інших

живописних техніках застосовується, щоб підкреслити витонченість колірних відтінків. Тому, що тон пастельного твору завжди світлий і має своє відображення, ніжну м'якість і вишуканість кольорів.

Техніка пастель має спільні методи та прийоми, що поєднують її з рисунком та живописом. Основні методи і прийоми в роботі пастеллю: метод «штрихування», прийоми: «лінійний штрих», «перехресний штрих» і «контурний штрих» застосовується, як в рисунку, так і у живописі. Технічні методи і прийоми пастелі є досить складними, оскільки кольоровий пігмент безпосередньо змішується на робочій поверхні, змінити колір чи внести виправлення практично неможливо, тому потрібно заздалегідь підібрати відтінки. Тому доцільно розробляти окремий навчальний курс пастелі з метою формування професійних навичок молодих художників.

Висновки і перспективи подальших розвідок напрямку. Аналіз історичного досвіду розвитку техніки пастель в рисунку і живописі актуалізує важливість навчання студентів цієї техніки на заняттях з основних художніх дисциплін. Можна стверджувати, що техніка пастель є важливою частиною навчального процесу в закладах вищої художньої освіти. Важливість її навчання полягає не лише в урізноманітненні технічного досвіду студентів, але й у цілісному формуванні їхніх художньо-творчих умінь. Проблема створення обґрунтованої системної методики навчання техніці пастель студентів закладів вищої освіти потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Берлач О. П. Використання пастелі в станковому живописі: Методичні рекомендації для студентів художньо-педагогічних спеціальностей, педагогічних навчальних закладів / Берлач О. П. Чихурський А. С. Луцьк, 2017. 18 с.
2. Виппер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства / Б. Р. Виппер. М. : Изобразительное искусство. Москва, 1985. 288 с.
3. Дорофеева, Ю. Ю. Пастельная живопись. Русская реалистическая школа. Изобразительное искусство: Учеб. Пособие для вузов / А. А. Моисеев, Ю. Ю. Дорофеева. М. : Владос, 2014. 95 с.
4. Киплик Д. И. Техника живописи. Учебник для вузов. СПб. : Лань, 2019. 5-е изд., стер. 592 с.
5. Колодина А. А. Выразительные возможности цветных графических материалов в специальной подготовке художника-педагога): дис. на соискание уч. степени к-та с.– п. наук: 13.00.02. Москва, 2011. 373 с.

6. Моисеев А. А. Компетентностный подход в обучении студентов пастельной живописи (в системе художественных факультетов педагогических вузов): дис. на соискание уч. степени к-та с.–п. наук: 13.00.02. Омск, 2011. 215 с.

7. Монахова М.А. Искусство пастельной живописи в профессиональной подготовке будущих бакалавров / М. А. Монахова, Л. А. Буровкина // Научаишкола: журнал. № 4 / учредитель: Моск. пед. гос. ун-т. М., 2018. 142–148 с.

8. Платов Е. В. Использование мягких графических материалов при изучении дисциплины академический рисунок. / Е. В. Платов // Образование наука культура: Материалы VII Междунар.науч.-практ. конф.: Гжель 2016. 186–189 с.

9. Чебакова Е. А. Роль мягких графических материалов в процессе повышения творческих способностей студентов / Е. А. Чебакова// Художественное образование история и современность: Материалы II Всерос. науч.-практ. конф. Нижний Тагил 2019. 72–75 с.

10. Шашков Ю. П. Живопись и её средства: Учебное пособие для вузов. Ю. П. Шашков Москва: Трикта: Акад. проект, 2006. 256 с.

REFERENCES

1. Berlach, O. P. (2017). *Vykorystannya pasteli v stankovomu zhyvopysi: Metodychni rekomendatsiyi dlya studentiv khudozhn'o-pedahohichnykh spetsial'nostey, pedahohichnykh navchal'nykh zakladiv*. [The use of pastels in easel painting: Guidelines for students of art and pedagogical specialties, pedagogical schools]. Lutsk.
2. Vipper, B. R. (1985). *Vvedeniye v istoricheskoye izucheniyе iskusstva*. [Introduction to the historical study of art]. Moscow.
3. Dorofeyeva, YU. (2014). *Pastel'naya zhyvopis'. Russkaya realisticheskaya shkola. Izobrazitel'noye iskusstvo*. [Pastel painting. Russian realistic school. Art]. Moscow.
4. Kiplik, D. I. (20129). *Tekhnika zhyvopisi*. [Technique of painting] SPb.
5. Kolodina, A. A. *Vyrazitel'nyye vozmozhnosti tsvetnykh graficheskikh materialov v spetsial'noy podgotovke khudozhnika-pedagoga*. [Expressive possibilities of colored graphic materials in the special training of the artist-teacher]. Moscow.
6. Moiseyev, A. A. (2011). *Kompetentnostnyy podkhod v obuchenii studentov pastel'noy zhyvopisi (v sisteme khudozhestvennykh fakul'tetov pedagogicheskikh vuzov)*. [Competence approach in teaching students of pastel painting (in the system of art faculties of pedagogical universities)]. Omsk.
7. Monakhova, M.A. (2018). *Iskusstvo pastel'noy zhyvopisi v professional'noy podgotovke budushchikh bakalavrov*. [The art of pastel painting in the professional training of future bachelors]. Moscow.
8. Platov, Ye. V. (2016). *Ispol'zovaniye myagkikh graficheskikh materialov pri izuchenii distsipliny akademicheskoy risunok*. [The use of soft graphic materials in the study of the discipline academic drawing]. Moscow.

9. Chebakova, Ye. A. (2019). *Rol' myagkikh graficheskikh materialov v protsesse povysheniya tvorcheskikh sposobnostey studentov*. [The role of soft graphic materials in the process of increasing the creative abilities of students]. Tagil.

10. Shashkov, YU. P. (2006). *Zhivopis' i yeyo sredstva*. [Painting and its means]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВОЛОШЕНКО Анна Вікторівна – аспірант кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: методика навчання образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти, формування художніх умінь студентів в процесі оволодіння технікою пастель.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VOLOSHENKO Anna Viktorivna – Postgraduate Student of the Department of Fine Artist, National Pedagogical Dragomanov University

Circle of scientific interests: methods of teaching fine arts at universities, formation of artistic skills of students in the process of mastering the technique of pastels.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2021 р.

UDC 614.253.4-048.65:004=111

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-161-166

HABORETS Olha Andriivna – Assistant Lecturer of Department of medical physics and information technologies № 2 Donetsk national medical university
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7791-6795>
e-mail: olga-gaborets@ukr.net

PYSHNOHUB Myroslava Volodymyrivna – Lecturer of Department of Languages and Humanities №2 Donetsk national medical university
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1761-2831>
e-mail: myroslavapyshnohub@gmail.com

THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE PHYSICIANS BY MEANS OF INFORMATION TECHNOLOGY

Formulation and justification of the urgency of the problem. Nowadays, looking at current trends in education, society makes new requirements for the quality of professional training of students of medical specialties. The field of education in Ukraine needs well-trained professionals with the appropriate level of professional communication skills. In the process of studying at a higher educational institution, theoretical and practical knowledge of the essence and specifics of their future profession related to the need to solve problems of organizational and educational plan, students' subjective ideas about the main aspects of their further activity are formed. In process of studying, these ideas are transformed, reflecting the development of subjective vision opportunities to succeed in future independent work in the specialty.

Thus, the use of a competency-based approach in training is intended understanding by all subjects of the educational process of the ultimate goal of their activities: training a specialist who would have both key and special professional competencies, able to solve various

problems during their professional activities, readiness for innovative activity, having a high motivational focus, understanding significance of their profession.

The traditional system of training cannot meet the requirements placed on us today. Increasing the level of professional competencies of students can be by using information and communication technologies during training. Because, ITs have an active impact on the learning and upbringing process of students since change the scheme of knowledge transfer and teaching methods. However, the introduction of IT in the system of education of medical students not only affects educational technologies, but and introduces new ones into the education process. They are related to the use of computers and telecommunications, special equipment, software and hardware, systems information processing.

Analysis of recent research and publications. The study of the competency-based approach is revealed in the works of V. Baidenko, A. Bermus, I. Zymna, V. Kozyrev,